

que durà almenys fins a la fi del S. XIII En un doc de 1242, de la Conca de Tremp observem totes dues variants: «À perdud l'ecclésia de z Pui --- 300 ssacrifis, e de pus, e mil almones ['almoines'], e pus, remaundes a donar: tot, per colpa de R. de Monçor; preg jo a Déu que Él lo n leis penedir, veedors e oïdors P. de Zafont ---, e d'altres moltz, que la vila de z Pui Falconer fo robada e trencada, que no romàs per comunimenz de baile ni de veïns ---: tot açò --- fo feït per R. de Monçor ---» (PPujol, *Doc Vg Urg*, 8.44, 48).

El canvi de *e* en *o* abans de l'accent, per influència d'una següent consonant labial, és un fet conegut i no gens rar: *arremangar* > *arromangar*, *congeminar* > *conjunumar*, *deixepina* > *deixuplina*, *reblir* > *rublir*, els vulgars *roplegar* i *roblegar*, *encepegar* > *ensopegar*, cast. *entrepezar* > *tropezar*, els it. *domandare*, *damani*, *dopo* etc.

Remaner es troba tant o més sovint que *romaner* (*romàs*, *romayren* etc.) en les *VidesR*: «ayxí co volc aquí *remaner* --- no podia aquí *remaner* ---», 261v2 (79v1, 272v2), «la part que li era *remauda* 214v2, però també «romàs en aquel boscatge» (261v2) etc. (cf. vol. I, p. 186). En Cerverí de Girona són generals *remanir* i les seves formes conjugades: Ind. pres. 3 *remà* (18/91, 21); *remà yà* 'roman ja' rimant amb *eschaya*, *traya*, *vaya* etc. (30/28 33), *remayn* (rimant en *-anh* 51/73, 6); l'infinitiu *romanir* hi està assegurat per la rima amb *morir* i *sofrir*, en «anar no pusc ne *romanir*» (31.12), i V. infra, sobre *romanent*, la prova que Cerverí ho pronunciava amb *ro-*.

Ambdues var. d'inf. es troben en els textos legals arcaics: «--- Si negú vullia donar a son fil --- castel ni honor ni possessió --- que ho tenga tots los dies de sa vida, e après son opte, que *remanga* a cui donat ho aurà ---», *Usatges*, 65, però també *romanir* («en nulla guisa no deu *romanir* que no sia ---»), § 85; i així mateix en les *Commemoracions de P. Albert*, hi ha «en pusquen --- *remanir* --- que no *romanguen* tots temps hòmens de lurs senyors ---» (NCl XLIII, 93 22, 110 20, 180 19, 181 7).

Però *romanir/romaner/romandre* és ja la forma general en Llull, els *Costums de Tortosa*, Jaume I, els *Set Savis*, i els docs ross. del S. XIII i princ. del XIV que aplega Alart en *InuLC*, i en les altres publ. seves: «fos *romasa* ---» fi S. XIII (RLR XI, 175, context aci vol. II, 832a14) *Romanga* Subj 3 en la Tarifa dels corredors de Bna, de l'a 1271 (*EntreDL* I, 155ss, § 117); «tornen et *romanguen*» en un doc de 1270 del Matarranya (Vall-de-roures, *Bol Hí y Geogr B Ar* I, 228).

El verb MANÈRE, i amb ell el derivat REMANÈRE, pertanyia en llatí a la classe de conjugació II, en È, que en català anà minvant ràpidament fins a quedar reduïda: als sis casos que en conserva avui la llengua literària, a pocs més que en quedaven a l'E. Mj, i algun més com aquest, del període arcaic, en el qual ja hem citat diversos exs de *remaner* que es troben en les *VidesR*; i alguns més es troben llavors, especialment en les poesies de Llull: *remaner* en rima amb

-er, en l'ed. de Jer. Rosselló (348, 352). Ja llavors això era arcaic o supervivència regional, car aviat havien començat a fer-ho passar als tipus generals d'infinitiu, si bé llarg temps es va vacil·lar entre *romandre* (*rem-*) i *romanir* (*rem-*).

Remanir, tot i ser forma estranya als trobadors occitans (com observa Jeanroy, *ARom* 1939, 13) es troba ja en Cerverí de Girona (rimant amb *sofrir*, *esclarzir*, *dir*, *venir* etc, en 31/20 12). I *romanir* és freqüent en Llull, fins en la seva poesia (ed. Rosselló, 276, 338) i general en les obres en prosa: «Dementre que Evast e Aloma se contenien ['disputaven'], e la u volia fer *romanir* l'altre, Evast volc, a totes passades, que Aloma *romangués* ab lo çabater» (*Blanq*, NCl I, 103 16). «Totes coses que espressement no sien revocades en la carta de la Paeria, deven *romanir* en sa força», *Cost Tort* (Ol., 502); «li dóna vidal força e nudriment --- e no pot --- *romanir*-hi, com lo seu Creator li n mana exir», BMetge (*Somni* I, Ri, 184.7); «almenys tro que siats dinat ab mi, doncs, *romanuts*», *Senescal d'Egipte* (NCl XLVIII, 152); i el DAG en cita molts exs. en Jaume I, *Furs de Val*, *Eiximplis* e *Miracles* i docs de c. 1400 i poc més tard. V.-ne encara un cas, assegurat per la rima en *-ir*, en una poesia de c. 1387, s. v. ROVELL (apart. 2).

Tanmateix l'infinitiu *romandre* aparegué també des d'antic: «negú lebrós ni lebrosa, tocat de malaltia de lebrozia --- no gaus --- *romandre* en la terra de Rosseyló» a. 1296 (RLR v, 89); és la forma, almenys predominant, en els *Set Savis* (infra) i en Eiximenis («l'om qui veu que la batalla en què és, ja és desbaratada, çper què no fuç, puyz que veu que son *romandre* no la pot reparar?», *Dotzèn*, 4, interessant cas d'infinitiu substantivat). Altres escr. medievals de c. al S. XIV admeten totes dues formes: *romandre* en Desclot però també *romanir* (ed. Buchon, § 153); en StVicentF *romanir* (*romanum*, *Quar.*, 313.66, *Serm.* I, 71), però *romandre* (*Serm* I, 32, 9) i formes flexives que hi deuen o poden correspondre (*Quar.*, 94.98, *Serm* I, 129.19); d'Ausiàs cita *romandre* el DAG, però així mateix: «Cascuna part de nós tira d'on ve: / lo cors terreny deçà vol *romanir*, / l'arma, d'aquell no s volria partir, / e lo seu bé per la mort li pervé!» CVII, 7b

No és aquest el lloc d'indicar les formes de la conjugació, afer d'una morfologia, ni les medievals, en què en tenim tantes d'interessants recollides. Em limito a remetre als passatges on s'estudien i apleguen en el vol. I de les *VidesR*: pp 30, § 45; 53, § 64 (pf. 6 l'arcaica forma *romayren* 170r2 < *romàsren*), 62, 69; 186. I a donar una concisa llista de les que es troben aplegades, s. v., en l'*InuLC*, la majoria tretes d'escritures ross.: Ind. pres 1 *romanch* (Llull, *Po*, 134); 3 *roman* a 1306; Subj. pres. 6 *romanguen* a. 1306; Subj. impf. 3 *romasés* 1318; pf. 3 *romàs* Tuglat, 6 *romaseren* 1358; part. act. *romanent* (llatinitzat «nostro *romanenti*») 1247; part. pass. f. *romasuda* 1322; m. pl.: «dix-me que féssim assò que érem *romas*» Ceret a. 1400 (amb l'arcaic pl. ross. de predicat en *-i*, per al qual veg. *LleuresC*, 280, 283, 311).

Quant al significat medieval, és comunament el de